

Մրհնը, Մաղաս բերդը, Արգինան, Շիրակուանը և այլ երբեմն մարդաշատ քաղաքներն ու աւանները: Շիրակայ հնութիւնները անյայտ չեն բանասէրներին: Բաց ի օտարազգիները հայազգի հմուտ հնասէրներ որպիսի են Հ. Ինճիճեան, Հ. Սարգսեան, Հ. Զալալեան: Հ. Աբէլ Մխիթարեան, Հ. Ալիշան, Պ. Գեղամեանց և շնորհաւաստեալ Նկարագրել են Շիրակայ և յատկապէս Անուշ հնութիւնները: բայց այդ գրութեանը իրանց մանրամասնութեամբ և ընդարձակութեամբ մատչելի են սակաւ սմանց, որոնք ժամանակ և ցանկութիւն ունին օրերով ուսումնաւորել և ոչ հետաքրքրութիւն յագեցնել, և այն հարեանցի:

Այս հարեանցի հետաքրքրութեան բաւականութիւն աւելու համար—Արեւմտեան—Շիրակին և ընդհանրապէս Կարսի վիճակին վերաբերեալ հնախօսութիւններից քաղելով կազմեցի այս համառօտութիւնը, յիշատակելով միայն հիմնարկութեան, տարին, անցեալը և ներկան համառօտ և շատ համառօտ որպէս զի հնար լինի մի ամփոփ տեղեկութիւն ունենալ թէ որ և է հնութիւն որ թուից է, ինչ գլխաւոր արկածներ է ունեցել և ինչ գրութեան մէջ է այժմ:

Նւ որովհետեւ Արեւմտեան Շիրակայ հնութիւնների պատկն է Անին, ուստի և սկսեմք Անիից:

(Շարունակ)

ՅՈՒՍԷՎ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ.

ԱԶԳԱՅԻՆ

Խմբագրութեան Արարատ ամսագիր:

Հոգաբարձութիւնն այսու խնդրում է Խմբագրութիւնից թող թարու Արարատի միջոցաւ յայտնելու իւր խորին շնորհակալութիւնն այն բոլոր անձանց որոնք Դպրանոցի յիսնամեակի աթիփէ կատարուած ուսումնական հանդիսին մասնակցած են հեռագրով կամ նամակով և որոնք ըստ կարի նպատած են Դպրանոցի աղքատ գանձարանին:

Նոցա անուանական ցուցակը կցում է ահա այս գրութեան հետ առանձին թերթի վերայ:

Բացի այս ցուցակից հոգաբարձութիւնս պարտք է համարում իրան ժամանակին հրատարակելու նախ՝ Դպրանոցի նախորդ հոգաբարձութեան Պ. Պ. անդամաց կողմից իրել նուէր հանդիսակատարութեան առթիւ իրանց սեփականութիւնից ծախսած գումարի մասին՝ որի չափը ինչ ինչ պատճառներով տակաւին պարզուած չէ, և երկրորդ՝ նոյն առթիւ հետգճետէ եղած նուիրատուութեանց մասին՝ ի միամտութիւն ազգայնոց:

Անդամ հոգաբարձութեան Տ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆՍ,

Քարտուղար՝ ՊԱՆՃՈՒԼԱԶԵԱՆՍ:

14 յուլիսի 1880 ամի երեւան:

Հեռագրով շնորհաւորած են հանգէսը.

Ախալցխայից. Պ. Աբխաղով Բովհաննիսեանց, Պ. Կերսէս Սիմէօնեանց ի դիմաց Ախալցխայի ուսուցչական խմբի:

Բաղնայից, Մեծ. ուսուցչուհիք եւ ուսուցիչք տեղւոյն ազգայնի դպրոցաց, Պ. Հայրապետ Ղուկասեանց:

Ս. Էյմաճեից. Պ. Կաշապետեան (այժմ՝ Վարդ.) ի դիմաց ձեմարանի:

Կապուսանից. Պ. Մամիկոնեանց:

Մոսկովիայից. Պ. Մկրտիչ Մուսինեանց (երբեմն աշակերտ Դպրանոցի):

Մոսկուայից. Պ. Սմայտ Եաշազիզեանց:

Եւֆրատից. Պ. Սրբազան Մեթոդի Արքեպիսկոպոս: Պ. Սեդրակ Դատեանց:

Սոփիայից. ՌԺ. Գաբրիէլ Բովհաննիսեանց:

Տիֆլիսից. Պ. Աւետիք Արասխանեանց, Պ. Պերճ Պաօշեանց:

Նամակով շնորհաւորած են հանգէսը.

Երեւանում. Մի խումբ հայ երիտասարդներ շնորհաւորական ուղերձով:

Մ. Պետերբուրգից Գնդապետ Պ. Սարգիս Իւզբաշեանց:

Տիֆլիսից. Պ. Աւագիւ Վարդապետեանց:

Նուէր են մատուցած Դպրանոցին.

Երեւանում. Պ. Սրբազան Սարգիս Եպիսկոպոս՝ 50 ռուբլի, Պ. Սարգիս Հախնազարեանց Ագուլից՝ 200 ռուբ. Պ. Աւագիւ Ափրիկեանց 15 ռ., Պ. Ալեքսանդր Աւրիանց 15 ռ. Պ. Բարսեղ Նշիազարեանց 15 ռուբ.

Տանական ռուբլի նուիրել են.

Պարոնայք՝ Լիւն. Մամալուեանց, Կոստանդ. Զարգարեանց, Մկրտիչ Փանեանց, Պանիէլ Էսէֆ Տ. Ղազարեանց, Իւնիք Խոնաղաբեանց, Եգոր Պապիսեանց, Հայրապետ Բովհաննիսեանց, Գեղամ Ղազարեանց, Ալեքսանդր Գեորգեանց, Ադամ Մինասեանց, Ալեքան Նշիազարեանց, Իլիւար Գեորգեան, ՌԺ. Ալեքսանդր Սիմէօնեանց, Պ. Աղամալ Մեղիկ-Աղամալեանց 6 ռ. Խաչատուր Աւետեանց 6 ռուբ.

Հինգական ռուբլի նուիրել են՝

Արժ. Գարեգին Ժաշնայ Խաչատրեանց. Պարոնայք՝ Աւետիս Աւդանց. Սամսոն Ղարազշեանց. Տեղբան Տէր Եակոբեանց. Էմին Տէր Գրիգորեանց. Պօղոս Մեղիք-Դատսյեանց. Եփրեմ Մհերեանց. Յովակիմ Անտօնեանց. Համբարձում Աթանասեանց. Համբարձում Եղիազարեանց. Արտեմ Բարաշանեանց. Պետրոս Բարձանեանց. Գասպար Գասպարեանց. Հայրապետ Միրզայեանց. Թէոս Աստապատեանց. Յովհաննէս Նալբանդեանց. Յովհաննէս Աբգարեանց. Գէորգ Անտօնեանց. Սարգիս Բաբստեանց. Աւետիս Եղեքեարեանց. Աբգար Դատեանց. Գրիգոր Ամիրեանց. Կարապետ Եղիազարեանց. Սիրական Տէր Մարտիրոսեանց. Յարութիւն Թադէոսեանց. Արժ. Վահան Ժաշնայ Տէր Յովհաննիսեանց. 4 ր. Պ. Համբարձում Մալխասեանց 4 ր. Թադէոս Տէրունեանց 4 ր.

Երեք երեք ռուբլի նուիրել են՝

Պարոնայք՝ Ստեփան Երեմեանց. Իսահակ Գալստեանց. Աբրահամ Աղամեանց. Մեղսյէլ Մեղսյէլեանց. Մատթէոս Տէր Պօղոսեանց. Գերոսիմ Աղամշանեանց. Գէորգ Գատամեանց. Կարապետ Զանիբէգեանց. Գաբրիէլ Տէր Յովսէփեանց. Հմայեակ Ղալոմեանց. Աւետանդր Մ. Փարսադանեանց. Յովհաննէս Աղիզեանց. Ավուայ Մնացականեանց. Յակովբ Մհերեանց. Գէորգ Աթորւնի. Մարգար Բոչարեանց. Գէորգ Գեօղալեանց. Ռուստամ Մարիեանց. Աբրահամ Բարսյեանց. Գէորգ Եղիսյեանց.

Երկու երկու ռուբլի նուիրել են՝

Պարոնայք՝ Նահապետ Տէր Յովակիմեանց. Արշակ Աղարեանց. Նազար Տէր Աւետիսեանց. Երուսաղ Տէր Անտօնեանց. Աբմենակ Մեկեանց. Խաչատուր Տէր Խաչատրեանց. Լեւոն Զալալեանց.

Երեք երեք ռուբլի նուիրել են՝

Արշալիսի Է. Էորա լուսնայից. Պարոնայք՝ Սարգիս Հախնազարեանց. Մինաս Աբասխանեանց. Աղէքսանդր Տէր Մկրտչեանց. Բովանա Ալանեանց. Սարգիս Յակովբեանց. Մահտեսի Ստեփաննոս Դերշանեանց. Աղաքել Կերոսեանց. Նիազ Մարգարեանց. Եղբարք Բաղդեանց. Տ. Եղիսարէթ Տէր Մկրտչեանց. Մահտեսի Սարգիս Գէորգեանց. Աւետիս Աղամիրզեանց. Ենտկոն դպրոցք Վ. Ագուստին. Աւետիս Մնացականեանց. Արժ. Մեկեմեգեկ. ԶՏ. Բուժանեանց. Արժ. Յակովբ Ժաշնայ Տ. Անդրեասեանց. Եղբարք Նուսնուսեանց. Պօղոս Աղամալեանց. Եղբարք Ոսկանեանց. Շահնազար Շահնազարեանց. Յովհաննէս Բեգլարեանց. Աւետան Աբեանց. Մահտեսի Յովհաննէս Կոստանդինեանց. Եղիազար Տ. Մեղսյէլեանց. Գէորգ Աբեանց. Արժ. Խաչատուր Ժաշ. Յովհաննիսեանց. Արժ. Մեղսյէլ Ժաշ. Խոռխոռուճի. Արժ. Մովսէս ԺՏ. Մեկեմ Ստեփանեանց. Հազարիյի. Պետրոս Աւետիսեանց. Եսայի բէգ. Սուլիմանեանց. Օրդոբադի. Մահտեսի Կարապետ Բարսյեանց. Ե. Դուլիթ բէգ. Այվազեան. Պաւել Աբգամանեանց. Անիսխանում Տ. Պետրոսեանց. Զ. Արայից. Արժ. Մատթէոս. Ժաշ. Բ. Յարութիւնեանց. Արժ. Մովսէս Ժաշ. Տ. Յովհաննիսեանց. Տնակերտի. Յեղիսայից. Խաղուկեանց. Ռոմիսի. Արժ. Գասպար. ԺՏ. Տիգրանի. Արժ. Բաղդասար. Ժաշ.

Հնգական բուրլի նուիրել են.

Աւայեայեց' Պ. Դասպար Մեղեմեան 10 ռ.

Արծ. Կարապետ քահ. Տ. Գրիգորեանց, Արծ. Աբրահամ քահ. Ղազարեանց. Արծ. Մկրտիչ քահ. Գալֆէճեան. Մահտեսի Կարապետ Մանուկեանց, Պարոնայք' Սարգիս Եարայեանց, Դաւիթ Բեօփալեանց, Մահտեսի Եակովբ Ղառաբաշեանց. Գրիգոր Ճարակեանց, Մկրտիչ Ճարակեանց, Կարապետ Մարուգեանց 3 ռ.

Ալեքսանդրայեց' Պ. Վասիլ Կորանեանց' 25 ռ. Պ. Մկրտիչ Արաքաշեանց 2 ռուբլի.

Բաճուրաշեանց' Պ. Եովսէփ Գրիգորեանց 10 ռ. Պ. Լեւոն Բէգ. Եովսէփեանց' 5 ռ. Պ. Արտաշէս Կարբիշեանց 5 ռ.

Հաշտարեանց' Տ. Կատարինէ Զանուկեանց 6 ռ.

Հնգական բուրլի նուիրել են.

Երկուսն Հոգեւոր դպրոցք. Արծ. Եովսէփ ա. քահ. Բուշիաթեանց, Արծ. Դաւիթ քահ. Կաղաշեանց, Արծ. Աբրահամ քահ. Պօպոկեանց, Արծ. Եարու-թիւն քահ. Եաղուբեանց, Պարոնայք' Սարգիս Բէլէթեանց, Եարութիւն Խաւե-եանց, Մարտիրոս Գոռոնեանց, Դանիէլ Ֆրանգուլեանց, Խաչատուր Վալայեանց. Գրիգոր Աբէլեանց. Գեորգ Եղարեանց, Համբարձում Գուրումեանց, Աբրահամ փառլեանց, Եակովբ Աւալալեանց.

Երեք երեք բուրլի նուիրել են.

Արծ. Կարբիշ քահ. Բաթրեանց, Արծ. Սարգիս քահ. Բէգնազարեանց, Պ. Աւաքել Վարդանեանց, Պ. Խաչատուր Ղամարեանց.

Երեք երեք բուրլի նուիրել են.

Մեկ Ղարաքիւիսից, Արծ. Արսէն ա. քահ. Տ. Սիմէօնեանց, Արծ. Խորէն քահ. Խանդաղեանց, Արծ. Եսայ. քահ. Մխիթարեանց, Արծ. Եովհաննէս քահ. Թամարեանց, Պարոնայք' Սօրի Արտեմեանց, Աստուածատուր Գէորգեանց, Խա-չատուր Արայեանց, փաշայ Եղգեարեանց, Եովակիմ Նալբանդեանց, Ներսէս Նա-զարէթեանց.

Մոսկուայից' Մեծ. Տ. Վառվառէ Բանանեանց' 50 ռ. Պ. Ս. Զանուկեանց 25 ռ. Տ. Եղեղէն, 25. Եղեղէն Ժամհարեանց 25 ռ.

Հ. Նախիչեւանից, Արծ. Եովսէփ Ե. Վ. Փինաշեանց 9 ռ. Մահտեսի Սա-հակ Եղգեարեանց' 9 ռ.

Երեք երեք բուրլի նուիրել են.

Պարոնայք' Կարապետ Աղամեանց. Բ. Պօպոկեանց, Տիրացու Պարոն (այժմ քահանայ). Ստեփան Գասպարեանց, Անտոն Թուկեանց, Պօղոս Պօղոսեանց, Սե-մէօն Պօղոսեանց, Սէրգէյ Սարգսեանց, Կիրակոս Մովսիսեանց, Միքայէլ Անդ-րեանեանց, Եովհաննէս Տ. Ղուկասեանց, Զարարայ Բէգ Միլիք - Թանդեանց, Ա-ղէքսանդր Ներսիսեանց, Եովհաննէս Խալաթեանց.

Եւսեփոս' Գեր. Սրբազան Մեթոդիւս Կաթողիկոս 25 ր. եւ առանձինն' 15 ր. Պ. Սեդրակ Դատեանց 10 ր.

Սայիւհից' Պ. ՌԺ. Գաբրիէլ Յովհաննիսեանց 10 ր.

Յփիսից' Պ. Նիքիմ' Շատուրեանց 10 ր. Պ. Աւագել' Վարդապետեանց 10 ր.

Իբրեւ նուէր ստացուած են նաև գրքեր.

Ս. Էջփաճեից' Պ. Սեդրակ Մանգինեանից' իրեն աշխատութիւններէց' 8 օրինակ. Պ. Կարապետ Կոստանեանից' իրեն աշխատութիւններէց' 14 օրին. Պ. Յովհաննէս Յովհաննիսեանից' ըստստեղծութիւններ' 10 օրին.

Ս. Պետրոս-Գրիգ' Գնդապետ Պ. Սարգիս Իւզգետեանից 60 օր. Ռուսերէն եւ Հայերէն գրքեր.

Յփիսից' Պ. Գեորգ Բերքեճեանից մի օրին. Աւայ Կարապետի ժողովածու.

Պ Ա Յ Տ Ո Ն Ա Կ Ա Ն Ի

ԲԱՂՈՒԱԾԻ ԿՈՆԴԱԿԱՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱԶԳԻՍ՝

ԱՐԶԱԿԵԼՈՑ ՅԸՆԹԱՑՍ 1890 ԱՄԻ.

Կոնդակ Վեհափառ Հայրապետի Ազգիւս ի 10 ներկայ Յուշ-վարի համարաւ 5, որով հառոտտեցան ի պաշտօն հոգաբարձութեան վասն եկեղեցական-ծխական երկդասեան տղայոց ուսումնարանին Հայոց Բազու քաղաքի՝ Բարեկրօն Խորէն աւագ քահանայն Միրզաբէկեանց, երեցփոխանն Ս Լուսաւորիչ եկղեցւոյ տեղւոյն և յարգելիք՝ Պետրոսն Տէր Մարկոսեան և Բողդանն Դոլուխանեանց. իսկ ի պաշտօն անձնափոխանորդաց՝ պատուելիք՝ Աղէքսանդրն Նաջարեանց և Բագրատն Շխեանց, վասն եկեղեցական — ծխական երկդասեան օրիորդոց ուսումնարանի այնր քաղաքի՝ Բարեկրօն Գրիգոր քահանայն Գրիգորեանց, երեցփոխանն Ս. Աստուածածինին եկեղեցւոյ տեղւոյն և յարգելիք՝ Սարգիսն Վարշամեանց և Հայրապետն Բոջարեանց. իսկ ի պաշտօն անձնափոխանորդաց՝ պատուելիք՝ Աստուծատուրն Կաճկաճեանց և Գրիգորն Բուսաեանց, վասն եկեղեցական —